

EUSKALDUNON HIZKUNTZA-ESKUBIDEAK POLIZIAREKIKO HARREMANETAN

IRAKASGAIA: EUSKARAREN ARAUAK ETA ERABILERAK ARLO JURIDIKOAN

Unai ETXEBERRIA IRIONDO

AURKIBIDEA: I. Sarrera.- II. Euskal Autonomia Erkidegoan poliziarekin euskaraz komunikatzeko eskubidea- III. Ertzaintzaren barruan euskara normalizatzeko ekimenak- IV. Nafarroan eta Iparraldean poliziarekin euskaraz komunikatzeko eskubidea- V. Ondorioak eta balorazio pertsonala

I. Sarrera

Gaur egun, Euskal Herrian biztanleriak arlo desberdinetan euskara erabiltzeko duen gaitasuna gero eta handiagoa da euskaraz hitz egiten dakien pertsona portzentaia urtetik urtera handitzen delako eta euskara gero arlo gehiagotan erabili daitekeelako.

Hala ere, gaur egun Euskal Herrian administrazio guztien aurrean euskaraz hitz egin ahal izateko eskubidea ez dago bermatuta eta euskararen normalizazioa lortzeko administrazio desberdinekin euskaraz hitz egin ahal izateko eskubidea bermatzea beharrezkoa da. Zentzu horretan, poliziarekin euskaraz hitz egiteko eskubidea edukitzea garrantzi handia dauka, polizia biztanlearekin harreman zuzena edukitzen duen organo administratiboa delako.

Poliziarekin hitz egiteko eskubide hori Euskal Herriko lurraldeetan desberdina da, organo administratibo honekin euskaraz egiteko eskubidea lurralde bakoitzaren legediarengatik eta lurralde bakoitzeko biztanleek duten euskararen ezagutzarengatik baldintzatuta dagoelako.

Lan honetan, gai hauek aztertuko ditut: Euskal Autonomia Erkidegoan poliziarekin euskaraz komunikatzeko eskubidea ematen duten legeek esaten dutena, errealitatean hiritarrek eskubide hori gauzatzeko aukerak, Ertzaintzaren barruan euskara normalizatzeko ekimenak, Nafarroa eta Iparraldean poliziarekin euskaraz hitz egiteko aukerak eta horren ondorioak.

II. Euskal Autonomia Erkidegoan poliziarekin euskaraz komunikatzeko eskubidea

Euskal Autonomia Erkidegoa osatzen duten lurralde guztietan bi hizkuntzak, euskara eta gaztelania, ofizialak dira. Euskal Autonomia Erkidegoan bizi diren biztanle guztiek administrazioarekin euskaraz komunikatzeko eskubidea dute, [azaroaren 24ko 10/1982ko Oinarriko Legearen](#) 6. artikulua araberak, hiritar guztiek Euskal Autonomia Erkidegoaren lurralde eremuan administrazioarekin komunikatzeko eskubidea dute eta hiritar batek administrazioarekin euskaraz mintzatzea erabakitzen badu, administrazioak hizkuntza horretan erantzuteko betebeharra du. Horretaz gain, artikulua horren arabera, botere publikoek eskubide hori egikaritu ahal izatea ziurtatzeko beharrezkoak diren neurriak hartuko dituzte. Beraz, hiritar batek ertzaina edo udaltzain batekin euskaraz hitz egin nahi badu, poliziak hiritar horri euskaraz erantzuteko betebeharra du.

Ertzainarekin euskaraz hitz egiteko eskubideari dagokionez, Euskal Autonomia Erkidegoan, legearen arabera, administrazioak biztanleriak zehazki poliziarekin euskaraz hitz egin ahal izateko neurriak hartu behar ditu. [Uztailaren 17ko 4/1992 Legearen](#) arabera, autonomia erkidegoko administrazio publikoek beraien menpe dauden polizia funtzionarioek hizkuntza gaitasun egokia edukitzea ziurtatuko dute eta Euskal Autonomia Erkidegoko Polizia Akademiak helburua hori lortzeko prestakuntza programak abian jarriko dituzte.

Hala ere, datuek erakusten dute hiritar batek Euskal Autonomia Erkidegoko poliziarekin, Ertzaintzarekin, euskaraz hitz egin nahi duenean kasu askotan eskubide hori egikaritzea ezinezkoa dela. Gaur egun, ertzaina osatzen duten kideen %62ak ez su euskarazko hizkuntza eskakizunik¹. Horrek esan nahi du pertsona batek ertzaina bati euskaraz hitz egin nahi dion kasu gehienetan pertsona horrek ezingo duela ertzain horrekin euskaraz komunikatu eta ertzaina horrek ez diola euskaraz erantzungo, kidego horretako polizia gehienek ez dutelako euskaraz hitz egiten.

Hala ere, adin ezberdinak dituzten ertzainen arteko euskararen ezagutza maila desberdina da. Ertzain gazteenen euskara ezagutza Ertzaintza zaharrena baino handiagoa da eta 50 urte baino gehiago duten ertzainen %25ak bakarrik hizkuntza eskakizunak betetzen dituen bitartean, 25 urtetik beherako ertzainen ia %74ak lehen hizkuntza eskakizuna betetzen dute².

III. Ertzaintzaren barruan euskara normalizatzeko ekimenak

Azken urteetan, biztanleek legez ertzainarekin euskaraz mintzatzeko duten eskubidea egikaritu ahal izateko Eusko Jaurlaritzak eta Eusko Legebiltzarrak legeak eta planak egin dituzte. 1998an Eusko Jaurlaritzak Ertzaintzan euskara normalizatzeko helburuarekin 30/1998 Dekretua argitaratu zuen, dekretu horretan euskara normalizatzeko gutxieneko helburuak hizkuntza eskakizunak eta euskalduntzeko neurriak ezarri ziren. Dekretu horrek euskararen normalizazio prozesua 2008 arte arautu zuen eta urte horretan ebaluazio bat egin zen. Ebaluazio horren arabera, 1998 eta 2008 arteko epean, Ertzaintzan 2492 derrigortasun-data esleitu eta 2008an Ertzaintza osatzen zuten funtzionarioen %31,1ak derrigortasun-data zeukan³, gainera, epe horretan Ertzaintzaren hizkuntza eskakizuna 1 gainditu zuten. Hori eta gero, Eusko Jaurlaritzak maiatzaren 22ko 76/2012 Dekretua argitaratu zuen, dekretu horrek, Ertzaintzaren barruan 2008 eta 2017 urteen arteko euskararen normalizazio prozesua arautzen du.

Horretaz gain, Eusko Jaurlaritzak Ertzaintzaren Euskararen Erabilera Normalizatzeko Plana jarri zuen abian. Plan horren helburua, Ertzaintzak hiritarrekin eta beste administrazioekin euskaraz hitz egin ahal izatea da. Horretarako, polizia honen barruan Euskal Autonomia Erkidegoan dauden bi hizkuntza ofizialen arteko berdintasuna lortu nahi da eta euskara Ertzaintzaren lan hizkuntza bihurtu nahi da. Helburu horiek lortzeko, Ertzaintzaren barruan euskararen ahozko eta idatzizko erabilera handitu, euskara irudi korporatiboan txertatu, ertzainen euskara erabiltzeko gaitasuna handitu eta saileko arduradunen konpromisoa handitu nahi da.

¹ www.irekia.euskadi.eus/uploads/attachments/5309/Euskararen_Erabilera_Plana.pdf?1413987398 Eusko jaurlaritzaren segurtasun sailaren euskararen erabilera normalizatzeko plana 8.orria.

² Eusko jaurlaritzaren segurtasun sailaren euskararen erabilera normalizatzeko plana 22.orria.

³ Eusko jaurlaritzaren segurtasun sailaren euskararen erabilera normalizatzeko plana 6.orria.

Plan hau 2008tik 2017 urteen artean garatuko da eta planeko epe hori bi epetan garatzen da 2008 eta 2012 arteko garaian eta 2013 eta 2017 arteko garaian. Ertzaintzaren Euskararen Erabilera Normalizatzeko Planaren helburuak lortzeko, lehenengo epean, 509 derrigortasun data eman ziren eta 320 dotazioari 2. hizkuntza eskakizuna esleitu zitzairen eta bigarren epean, gutxienez, beste 509 derrigortasun data emango dira⁴.

Horretaz gain, plan honek ertzainaren barruan euskararen erabilera normalizatzeko bestelako neurri batzuk ere abaian jarri nahi ditu. Neurri horietako batzuk, ertzainei euskara ikasteko edo hobetzeko ikastaroak egitea, ertzainei hizkuntza eskakizunak prestatzeko liberazioak ematea, dokumentuak euskaraz egiteko sistema automatizatzea eta kontratuak egitean bete beharreko hizkuntza baldintzak izatea dira.

Ertzaintzaren unitate bateko kideek euskara jakitea duen garrantzia unitate horren funtzioen eta lan egiten duen kokapen geografikoaren arabera da. Garrantzia maila horiek apirilaren 15eko 86/1997 Dekretuan ezartzen dira. Ertzaintzaren barruan dauden lanpostu mota desberdinetan euskara maila jakiteari garrantzi maila desberdina ematen zaio. Dekretuaren 16. artikulua polizia unitate desberdinak lau motatan banatzen ditu unitate horretako kideek euskara jakiteari garrantzia maila bat emanez eta Ertzaintza bost taldetan banatzen du, jendaurreko funtzioak dituzten giza izaerako unitateen taldea gehitzen.

Jendaurreko unitateetan lanean jarduten duten ertzainek herritarrekin idatzizko edo ahozko zuzeneko komunikazioa dute eta horren ondorioz unitate hauetako kideek euskara jakiteari beste unitateek jakiteari baino garrantzi handiagoa ematen zaio.

Hurrengo, jendaurreko funtzioak dituzten giza izaerako unitateek kanpo harreman ugari izaten dituzte eta batzuetan kanpoko harremanak dituzte eta unitate hauek euskara jakiteari lehentasun handia ematen zaio. Ondoren, giza izaerako unitateek daude eta hauek bere funtzioa egikaritzan kanpo harreman ugari eduki ditzakete eta ertzaina hauek euskara jakiteari garrantzi ertaina ematen zaio.

Azkenik, beste unitate batzuetan euskara jakiteari ez zaio garrantzi oso handia ematen. Izaera orokorreko unitateek lan administratiboak burutzen dituzte eta kasu hauetan euskara jakiteari garrantzi txikia ematen zaio eta izaera bereziko unitateetan euskara hitz egiteari ez zaio lehentasunik ematen.

Horretaz gain, [apirilaren 15eko 86/1997 Dekretuaren](#) 11.2. artikulua polizia unitate bateko kideek euskaraz jakiteari ematen zaion garrantzia ezartzeko beste irizpide bat ezartzen du. Irizpide horren arabera, eskualde batean euskaraz dakien biztanleen portzentajea zenbat eta handiagoa izan, orduan eta garrantzi handiagoa emango zaio unitate bateko kideek euskaraz jakiteari. Garrantzi hori neurtzeko, artikulua horrek euskaraz hitz egiten duen lurraldeko biztanleen portzentajearen oinarritutako indize bat ezartzen du. Irizpide horren arabera, Ondarroa, Azkoitia, Tolosa edo Zarautzeko ertzain etxeetako kideek euskara jakiteari garrantzi handia ematen zaio, euskara jende gutxi hitz egiten duen lurraldeetan dauden Laguardia edo Balmaseda bezalako ertzain etxeetako kideek euskara jakiteari garrantzi gutxiago ematen zaion bitartean.

⁴ www.irekia.euskadi.eus/uploads/attachments/5309/Euskararen_Erabilera_Plana.pdf?1413987398 Eusko Jaurlaritzaren segurtasun sailaren euskararen erabilera normalizatzeko plana 51.orria.

Ertzaintza unitate bateko kideek euskara jakiteari ematen zaion garrantzia ezartzeko bi irizpide horiek bateratuko dira eta garrantzi maila hori ezartzeko unitatearen izaerari kokapenari baino garrantzi handiagoa emango zaio. Ertzaintzaren unitate desberdinetako kideek euskaraz jakiteak duen garrantzi maila ezartzerakoan, beren funtzioengatik euskara jakiteak garrantzia handiena duela kontsideratzen den unitateek beste unitateekiko lehentasuna izango dute. Beren funtzioengatik garrantzi maila bera duten unitateen artean, berriz, beren funtzioengatik bi unitateetako kideek euskaraz jakiteari garrantzi berdina ematen bazaio eta unitate bat kokatuta dagoen eskualdean euskaraz hitz egiten duen pertsonen portzentajea bestean baino altuagoa baldin bada, euskararen ezagutza maila altuena dagoen lurraldean kokatutako unitateak bestearekiko lehentasuna izango du.

Eusko Jaurlaritzak derrigortasun datak ematean lehentasun irizpide hauek kontuan hartuko ditu, euskaraz jakitea garrantzi gehien duten unitateen kideek euskaraz jakiteari lehentasuna ematen. Hori dela eta, derrigortasun daten ematea orden baten arabera egiten da eta lehenago aipatutako irizpideen arabera bere kideek euskaraz jakitea garrantzi handiena duten Ertzaintzaren unitateek lehentasuna izango dute.

IV. Nafarroan eta Iparraldean poliziarekin euskaraz komunikatzeko eskubidea

Euskal Herriko beste lurraldeetan hiritarrek poliziarekin euskaraz mintzatzeko duten gaitasunari dagokionez, Nafarroa, euskararen aldetik, hiru lurralde desberdinetan banatuta dago. Lurralde horietako bakoitzean euskarak estatus juridiko desberdina dauka eta, horren ondorioz, lurralde bakoitzean hiritarrek poliziarekin eta administrazio osoarekin euskaraz komunikatzeko duten eskubidea desberdina da.

Nafarroako zona euskalduna deitzen zaion lurraldean euskara hizkuntza ofiziala da eta, [abenduaren 15ko 18/1986 Foru Legearen](#) 10. artikulua arabera, zona horretan hiritar guztiak administrazioarekin euskaraz egiteko eskubidea dute eta botere publikoak eskubidea hau babesteko beharrezko neurriak hartu beharko dituzte. Eremu mistoan euskarak nolabaiteko aintzatespena dauka eta, lege horren 17. artikulua arabera, Nafarroaren zati horretan hiritarrek Nafarroako administrazio publikoekin euskaraz hitz egiteko eskubidea dute eta, horretarako administrazioak funtzionario plaza berriak ateratzen dituenan, horietako zeinetan lan egiteko euskaraz jakin beharko den zehaztuko du eta besteetan hizkuntza hori jakitea meritu bat bezala kontsideratuko du. Azken lurraldea zona ez euskalduna da, lurralde horretan euskarak ez du inolako estatus ofizialik eta, 18/1986 Foru Legearen 18. artikulua arabera, hiritarrek Nafarroako administrazioekin euskaraz mintzatzeko eskubidea dute, baina administrazioak euskarazko komunikazioak gaztelerara itzultzea eskatzeko eskubidea izango du.

Iparraldeari dagokionez, [Frantziako Konstituzioko](#) 2. artikulua Frantziako hizkuntza ofizial bakarra frantsesa dela ezartzen du eta euskara ez da hizkuntza ofiziala. Hori dela eta, hiritarrek administrazioarekin mintzatu nahi dutenean, frantsesak euskararekiko lehentasuna izango dute.

V. Ondorioak eta balorazio pertsonala

Euskal Autonomia Erkidegoan biztanleriak Ertzaintzarekin euskaraz hitz egiteko eskubidea egikaritu ahal izateko hartu diren neurriak aztertzeke, Eusko Jaurlaritzak eta Eusko Legebiltzarrak egindako plan eta legeek Ertzaintzan euskararen erabilera normalizatzeko aurrerapausoak eman direla esan behar da hiritarrek euskaraz hitz egin dezaketean Ertzaintza kopurua handitu delako eta polizia honen funtzionamenduan euskarak garrantzia handiagoa edukitzea lortu delako.

Hala ere, neurri horiek eragin duten euskararen normalizazio prozesua motela da eta, normalizazio prozesuak erritmo hau jarraitzen badu, hemendik urte asko arte ezingo da hiritarrek, legearen arabera, administrazioaren organo honekin euskaraz komunikatzeko dugun eskubidea ziurtatu. 2008an ertzainen %31ak derrigortasun data zeukan eta 2017an gaur egun indarrean dagoen Ertzaintzan euskararen erabilera normalizatzerako plana amaitzen denean, Ertzaintzaren derrigortasun-indizea ia %44koa izango da⁵. Datu horien arabera, Ertzaintzaren barruan euskararen erabilera hobetzen ari da, baina, hiritarrek polizia honekin euskaraz mintzatzeko duen eskubidea egikaritu ahal izateko ertzainen gehiengo handi batek euskaraz hitz egiten eta idazten jakin beharko luke eta euskararen normalizazio prozesua oraindik helburu horretatik oso urruti dago.

Gainera, derrigortasun datak esleitzeko sisteman euskara gehien hitz egiten den lurraldeei lehentasuna emateak lurralde desberdinetako biztanleek administrazioekin euskaraz komunikatzeko duten eskubidea egikaritzekoan duten aukeren desberdintasuna handitu dezake. Lehentasun irizpideen arabera, biztanleriaren portzentajea handi batek euskaraz hitz egiten duen lurraldeetan hiritarrek ertzainarekin komunikatzeko aukera handia izatea eragin dezakeen bitartean, biztanleriaren portzentajea handi batek euskaraz ez dakiten lurraldeetan Ertzaintzarekin euskaraz hitz egiteko zailtasun handiak izaten jarraitzea eragin dezake.

Hala ere, Ertzaintzaren barruan euskararen normalizazioaren prozesua bizkortu litekeela adierazten duten datuak daude. Datu horien arabera, 25 urtetik beherakoen %74ak euskaraz hizkuntza eskakizuna dauka eta ertzainaren 24. promozioaren %92ak eskakizun hori dauka. Udaltzaingoen kasuan, ez daukagu daturik hauen euskararen ezagutzari buruz, baina ondo legoke udaltzaingoen euskararen normalizazioaren prozesuan ere aurrerapausoak ematea.

Nafarroa eta Iparraldean berriz, lurraldearen gehiengoan edo lurralde osoan hiritarrek ez dute polizia eta beste administrazioekin euskaraz hitz egiteko eskubidea ziurtaturik eta, horren ondorioz, lurralde horietan poliziarekin euskaraz hitz egin nahi izateak zailtasun handiak eragiten ditu.

Bibliografia

Eusko jaurlaritzaren segurtasun sailaren euskararen erabilera normalizatzeko plana
[www.irekia.euskadi.eus/uploads/attachments/5309/Euskararen Erabilera Plana.pdf?1413987398](http://www.irekia.euskadi.eus/uploads/attachments/5309/Euskararen_Erabilerera_Plana.pdf?1413987398)

Nafarroako abenduaren 15ko 18/1986 Foru Legea

http://noticias.juridicas.com/base_datos/CCAA/na-118-1986.html

Euskal Autonomia Erkidegoko apirilaren 15eko 86/1997 Dekretua

⁵ [www.irekia.euskadi.eus/uploads/attachments/5309/Euskararen Erabilera Plana.pdf?1413987398](http://www.irekia.euskadi.eus/uploads/attachments/5309/Euskararen_Erabilerera_Plana.pdf?1413987398) Eusko Jaurlaritzaren Segurtasun Sailaren euskararen erabilera normalizatzeko plana 8.orria.

III. Ikasleen ekarpenak

http://noticias.juridicas.com/base_datos/CCAA/pv-d86-1997.html

Euskal Autonomia Erkidegoko uztailaren 17ko 4/1992 Legea

http://noticias.juridicas.com/base_datos/CCAA/pv-14-1992.html

Frantziako Konstituzioa

www.senat.fr/fileadmin/Fichiers/Images/lng/constitution-espagnol_juillet2008.pdf

Euskal Autonomia Erkidegoko azaroaren 24ko 10/1982ko Oinarrizko Legea

http://noticias.juridicas.com/base_datos/CCAA/pv-110-1982.html